

Η ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Η παρακμή της αντιπροσωπευτικής «δημοκρατίας» στη νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση

Το γενικό πολιτικό μήνυμα που δίνουν τελευταία οι εκλογικές αναμετρήσεις στην Ελλάδα όσο και αλλού είναι ότι σήμερα όλο και λιγότεροι πολίτες συμμετέχουν στην πολιτική διαδικασία που ορίζει το πλαίσιο της αντιπροσωπευτικής «δημοκρατίας». Για παράδειγμα, το ποσοστό συμμετοχής στις αμερικανικές προεδρικές εκλογές, που παραδοσιακά είναι χαμηλό, παρουσιάζει ακόμη μεγαλύτερη πτώση τις τελευταίες δεκαετίες. Έτσι, τη δεκαετία του 1960, όταν ακόμη είχε κάποιο νόημα η συμμετοχή στις εκλογές εφόσον δεν είχε εγκαθιδρυθεί η νεοφιλελεύθερη διεθνοποιημένη οικονομία και η συνακόλουθη ομογενοποίηση της πολιτικής, το ποσοστό συμμετοχής έφθανε το 62-63%. Στη δεκαετία του 1970 όμως, όταν ακριβώς άρχιζε και η διαδικασία διεθνοποίησης της οικονομίας της αγοράς, ξεκίνησε μια καθοδική πορεία που το 1996 οδήγησε μόνο το 49% των ψηφοφόρων στις κάλπες.⁵⁴⁶ Στο φαινόμενο αυτό έδωσε πειστική εξήγηση ένας κείνσιανός οικονομολόγος, ο Galbraith,⁵⁴⁷ που ταύτισε την «ικανοποιημένη εκλογική πλειοψηφία» με τα προνομιούχα

546. *The World Almanac and book of Facts 1998*, World Almanac.

547. J.K. Galbraith, *The Culture of Contendment*, 1993.

κοινωνικά στρώματα στα οποία ανήκουν τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα και σημαντικό τμήμα των μεσαίων. Δεδομένου δηλαδή ότι τα μη προνομιούχα στρώματα (άνεργοι, χαμηλόμισθοι κ.λπ.) αυξανόμενα δεν συμμετέχουν στην εκλογική διαδικασία, μη περιμένοντας πια καμία σημαντική αλλαγή στη μοίρα τους από το εκάστοτε αποτέλεσμα των εκλογών στη σημερινή νεοφιλελεύθερη διεθνοποιημένη οικονομία, η εκλογική πλειοψηφία εκφράζει βασικά τα προνομιούχα κοινωνικά στρώματα. Και φυσικά όχι μόνο το εκλέγειν αλλά και το εκλέγεσθαι γίνεται όλο και περισσότερο δικαίωμα των προνομιούχων και αυτών που χρηματοδοτούνται από αυτούς. Για παράδειγμα, για να κερδίσει θέση στη Γερουσία των ΗΠΑ ένας υποψήφιος χρειαζόταν 3,8 εκ. δολ. το 1990, έναντι 4,7 εκ. δολ. το 1996. Αντίστοιχα, οι Clinton και Dole ξόδεψαν περίπου 130 εκ. δολ. ο καθένας στην εκστρατεία τους το 1996.⁵⁴⁸

Παρόμοια φαινόμενα παρατηρούνται στην Ευρώπη όπου, για παράδειγμα, το μέσο ποσοστό συμμετοχής στις ευρωεκλογές έχει πέσει από 63%, το 1979, στο 57%, το 94, ενώ σε χώρες όπως στη Γαλλία και τη Δανία το ποσοστό αυτό βρίσκεται περίπου στο 50%, και στη Βρετανία και Πορτογαλία μόλις πιάνει το 36%! Τα ποσοστά αυτά αντανακλούν ανάλογες τάσεις στη βάση των κομμάτων που συρρικνώνεται συνεχώς μεταπολεμικά. Στη Βρετανία, για παράδειγμα, το Εργατικό Κόμμα είχε 1 εκ. μέλη τη δεκαετία του 1950 ενώ τώρα μόλις αγγίζει τα 400.000, το δε Συντηρητικό Κόμμα από 1,3 εκ. μέλη το 1974 σήμερα διαθέτει 300-350 χιλ. μέλη. Συνολικά, στη Βρετανία μόνο το 1,6% του πληθυσμού είναι μέλη κάποιου κόμματος.⁵⁴⁹ Αντίστοιχα στη Γερμανία, παρά τον κορπορατίστικο χαρακτήρα του κράτους, που σημαίνει ότι ακόμη και η εύρεση απασχόλησης συχνά εξαρτάται από την κομματική ιδιότητα, μόνο 2% είναι κομματικά μέλη. Ανάλογα φαινόμενα παρατηρούνται και στις σκανδιναβικές χώρες που πάντα διέθεταν ισχυρές κομματικές βάσεις.

Στην Ελλάδα, ο υποχρεωτικός χαρακτήρας της ψήφου που έχουν επιβάλλει οι επαγγελματίες πολιτικοί συγκαλύπτει την αντίστοιχα αυξανόμε-

548. M. Kettle, *The Guardian*, 26/11/97.

549. E. MacAskill, *The Guardian*, 23/6/98.

νη απάθεια μεταξύ των ψηφοφόρων στη διεθνοποιημένη ελληνική οικονομία. Εντούτοις, τα αποτελέσματα των δημοτικών εκλογών είναι σημαντικά διότι έγιναν περισσότερο συγκρίσιμα με τα διεθνή, λόγω της χαλάρωσης της υποχρεωτικής ψηφοφορίας, ως αποτέλεσμα της κατάργησης των σχετικών διοικητικών κυρώσεων. Για παράδειγμα, στις δημοτικές του 1998, με βάση τα αποτελέσματα του πρώτου γύρου (στο δεύτερο η εικόνα για την αποχή συγχέεται) το σύνολο αποχής, λευκών/άκυρων ξεπέρασε το 35% των ψηφοφόρων, έναντι λιγότερο από 30% το 1994. Και αυτό, όταν στις εκλογές του 1994 το τότε ποσοστό είχε κριθεί ποσοστό ρεκόρ και προκάλεσε κάποια ανησυχία στην πολιτική ελίτ. Είναι επομένως φανερό ότι και στη χώρα μας έχει αρχίσει η διαδικασία σχηματισμού μιας «ικανοποιημένης» εκλογικής πλειοψηφίας. Η εκλογική όμως αυτή πλειοψηφία στην Ελλάδα δεν αποτελείται, όπως στις αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες, σχεδόν αποκλειστικά από τα προνομιούχα κοινωνικά στρώματα στον ιδιωτικό τομέα. Ο τύπος της οικονομικής ανάπτυξης στη χώρα μας έχει δημιουργήσει σημαντικά κοινωνικά στρώματα που είναι μεν σχετικά «βολεμένα», αλλά των οποίων η οικονομική άνεση εξαρτάται, άμεσα ή έμμεσα, από το δημόσιο τομέα και όχι από την οικονομία της αγοράς. Από την άλλη μεριά, υπάρχουν οι μη βολεμένοι, δηλ. οι άνεργοι, οι χαμηλόμισθοι, οι ανασφαλείς, οι περιθωριοποιημένοι οι οποίοι αυξανόμενα, όπως και στη Δύση, δεν συμμετέχουν καθόλου στην εκλογική διαδικασία.

Θα μπορούσαμε βέβαια να υποθέσουμε ότι ένα πολύ σημαντικό τμήμα των μη «βολεμένων» στρωμάτων δεν μετείχε καθόλου στις εκλογές εφόσον δεν έβρισκαν ούτε ευρύτερα πολιτικό, αλλά ούτε και στενότερα τοπικό, νόημα σε αυτές. Το ευρύτερο πολιτικό νόημα έλειπε, διότι όλα τα κοινοβουλευτικά κόμματα πρόσφεραν «μία από τα ίδια» εφόσον όλα, με ελάχιστες παραλλαγές, αποδέχονται και υιοθετούν το θεσμικό πλαίσιο της διεθνοποιημένης οικονομίας της αγοράς και της αντιπροσωπευτικής «δημοκρατίας», όπως αυτό εκφράζεται στη σοσιαφιλελεύθερη συναίνεση. Και αυτό ίσχυσε ακόμη και για το ΚΚΕ που ενώ διαφοροποιείται προγραμματικά από τα άλλα κοινοβουλευτικά κόμματα, (όσον αφορά κυρίως την Ευρωπαϊκή Ένωση, τις ιδιωτικοποιήσεις κ.λπ.), στις δημοτικές εκλογές υποστήριξε είτε υποψήφιους σε συμμαχία με τα άλλα κόμ-

ματα (πράγμα που κάνει αδύνατη την εφαρμογή του προγράμματος του) είτε διάφορους «επώνυμους» οι οποίοι σε κάθε ευκαιρία διακήρυσσαν τη διαφωνία τους με βασικές προγραμματικές θέσεις του κόμματος που συμβαίνει να είναι και οι θέσεις που το διαφοροποιούν από τα άλλα κόμματα! Όσον αφορά το τοπικό πολιτικό νόημα, αυτό είναι εξ ορισμού φαλκιδευμένο όταν οι δημοτικές αρχές στην Ελλάδα ασκούν ελάχιστο και ουσιαστικά ασήμαντο κομμάτι της εξουσίας, η οποία συγκεντρώνεται στα χέρια των οικονομικών ελίτ που ελέγχουν την οικονομία της αγοράς και των πολιτικών ελίτ που ελέγχουν τον κρατικό μηχανισμό.

Τέλος, όσον αφορά την «ικανοποιημένη» εκλογική πλειοψηφία που έκρινε το αποτέλεσμα, η μετακίνηση σημαντικού τμήματος της από το ένα κόμμα εξουσίας στο άλλο εξέφραζε βασικά την εκλογική μετατόπιση των εξαρτημένων από το δημόσιο τομέα, των οποίων η θέση γίνεται καθημερινά πιο επισφαλής, λόγω της συρρίκνωσης του δημόσιου τομέα που συνεπάγεται η σοσιαφιλελεύθερη συναίνεση. Όχι βέβαια διότι τρέφουν απατηλές ελπίδες ότι ένα εναλλακτικό κόμμα εξουσίας θα αλλάξει πολιτική. Αλλά διότι, μη βλέποντας καμία εναλλακτική λύση στο υπάρχον θεσμικό πλαίσιο, εκφράζουν τη δυσφορία τους με την «ψήφο διαμαρτυρίας». Φυσικά, η «στιγμή της αλήθειας» θα έλθει όταν η συνεχιζόμενη συρρίκνωση του δημόσιου τομέα θα μετατοπίσει σημαντικό αριθμό ψηφοφόρων από τη δεύτερη κατηγορία σε αυτήν των ανασφαλών και μη «βολεμένων». Τότε, η σημερινή ψήφος διαμαρτυρίας είτε θα μετατραπεί σε ακόμη σημαντικότερη αποχή από την εκλογική διαδικασία και θα οδηγήσει σε κοινωνικές εκρήξεις σαν αυτές που περιοδικά συνταράζουν τις αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες είτε θα ενθαρρύνει μια στροφή σε εξωπολιτικούς θεσμούς είτε, τέλος, θα οδηγήσει στη δημιουργία ενός μαζικού κινήματος για ριζική κοινωνική αλλαγή με αίτημα τη δημιουργία συνθηκών πραγματικής πολιτικής και οικονομικής δημοκρατίας.

Η δεύτερη πιθανότητα αυξάνει όλο και περισσότερο τελευταία, εάν τουλάχιστον πιστέψουμε τις δημοσκοπήσεις που δείχνουν με συνέπεια ότι στην κορυφή της λίστας των θεσμών που εμπιστεύονται οι Έλληνες σήμερα βρίσκονται η... εκκλησία και ο στρατός ενώ την τελευταία θέση κατέχουν τα κόμματα. Το αποτέλεσμα όμως αυτό, που δικαιώνει αναδρομικά και τον αγώνα της χούντας για την «Ελλάδα Ελλήνων Χριστιανών»,

δεν δείχνει απλώς μια απογοήτευση γενικά με την πολιτική, όπως το παρουσιάζουν τα ΜΜΕ. Αυτό που φανερώνει είναι κάτι εντελώς διαφορετικό: είναι η απογοήτευση με ό,τι περνά σήμερα για πολιτική (αντίστοιχα, οι νέοι που μετέχουν στο κίνημα της αντιπαγκοσμιοποίησης δηλώνουν ότι δεν ενδιαφέρονται για την πολιτική εννοώντας βέβαια τις κομματικές πολιτικές διαμάχες). Δηλαδή, τον ανταγωνισμό επαγγελματιών πολιτικών μέσα από τα κόμματα εξουσίας για το ποιος θα τη διαχειριστεί καλύτερα, με το αζημίωτο βέβαια για τους ίδιους τους πολιτικούς, όπως δείχνουν ακόμη και οι διαβλητές δηλώσεις του «πόθεν έσχες» στην Ελλάδα.

Περιττό βέβαια να λεχθεί ότι η «πολιτική» αυτή δεν έχει καμία σχέση με την έννοια της Πολιτικής που αναπτύχθηκε στον τόπο αυτό δύομισι χιλιάδες χρόνια πριν. Έτσι, κρίσιμες αποφάσεις για το μέλλον της χώρας αυτής, όπως, για παράδειγμα, εκείνη για την ένταξή μας στην ΟΝΕ, παίρνονται από την πολιτική ελίτ, ενώ ακόμη και οι περισσότερες διαχειριστικές αποφάσεις παίρνονται στο καλοκαιρινό τμήμα της Βουλής με την παρουσία μιας δράκας βουλευτών. Ακόμη και σοβαρές αποφάσεις για το μέλλον του λαού του λεκανοπέδιου της Αττικής, όπου ζει ο μισός σχεδόν πληθυσμός της χώρας, όπως το μετρό, η Ολυμπιάδα, το αεροδρόμιο των Σπάτων παίρνονται από τους επαγγελματίες πολιτικούς χωρίς καμία συμμετοχή των πολιτών. Οι αποφάσεις αυτές με τη σειρά τους προκαθορίζουν τις βασικές παραμέτρους στις οποίες μπορούν να κινηθούν οι δήμοι του λεκανοπέδιου. Ανάλογα ισχύουν με τους δήμους όλης της χώρας. Οι δημότες έχουν ελάχιστη δύναμη να επηρεάσουν την πολιτική και οικονομική διαδικασία που καθορίζει αποφασιστικά τη ζωή τους. Είτε με τις βουλευτικές, είτε, ακόμη περισσότερο, με τις δημοτικές εκλογές.

Όταν, όμως, οι πολίτες βλέπουν ότι αποκλείονται καθημερινά από το σημερινό «δημόσιο» χώρο που μονοπωλείται από τους επαγγελματίες πολιτικούς, όταν στερούνται της δυνατότητας να ελέγχουν τον τρόπο με τον οποίο ικανοποιούνται οι ανάγκες τους που αφήνεται σήμερα στις δυνάμεις της αγοράς και όταν συνειδητοποιούν ότι δεν έχουν ούτε καν το δικαίωμα να επέμβουν στη διαδικασία της καθημερινής επιδείνωσης της ποιότητας ζωής και της υγείας τους, λόγω της αναπόφευκτης υποβάθμισης του περιβάλλοντος που επιβάλλει η δυναμική της αγοράς, θα ήταν αφύσικο να μην παύσουν να ασχολούνται με αυτό που περνά σήμερα για

πολιτική. Όπως θα ήταν περίεργο εάν δεν στρέφονταν στην ορθοδοξία, όπως συνιστούν και διάφοροι θεολόγοι που παριστάνουν τους φιλόσοφους (στην «Ελλάδα Ελλήνων Χριστιανών» ευδοκίμει και αυτό το είδος) που επιτίθενται κατά του σημερινού τύπου πολιτικής για να εγκωμιάσουν την αρχιεπισκοπική αντιπολίτευση!⁵⁵⁰ Ιδιαίτερα, μάλιστα, όταν ακόμη και κάποιοι τ. αριστεριστές αναζητούν την ταυτότητά τους στην... ορθοδοξία.⁵⁵¹ Διότι, βέβαια, όταν ένα μαζικό κίνημα με στόχο τη δημιουργία μιας νέας πολιτικής είναι ακόμη στα σπάργανα είναι απόλυτα φυσικό οι νέοι, μέσα στο σκοταδισμό της «Ελλάδας Ελλήνων Χριστιανών» (ή της «ορθόδοξης ρωμιοσύνης» κατά την «αριστερή» ορολογία) με τον οποίο τους τρέφουν τα ηλεκτρονικά ΜΜΕ και κάποια «αριστερά» έντυπα να στρέφονται στην εκκλησία και το στρατό για σωτηρία.

Είναι, λοιπόν, φανερό ότι ο σημερινός τύπος πολιτικής είναι καταδικασμένος, καθώς η επιταχυνόμενη διεθνοποίηση της οικονομίας της αγοράς ακολουθείται από τη συνεχή παρακμή της αντιπροσωπευτικής «δημοκρατίας». Η αδυναμία του κράτους να ελέγξει αποτελεσματικά τις δυνάμεις της αγοράς για να αντιμετωπίσει τα θεμελιακά προβλήματα της μαζικής ανεργίας, φτώχειας, αυξανόμενης συγκέντρωσης του εισοδήματος και του πλούτου, καθώς και η συνεχιζόμενη καταστροφή του περιβάλλοντος έχουν οδηγήσει όχι μόνο την «υπόταξη» των άνεργων και των περιθωριοποιημένων αλλά, ιδιαίτερα, τους νέους σε μαζική πολιτική απάθεια και κυνισμό. Ταυτόχρονα, είναι πια σαφές ότι τα ουτοπικά όνειρα ορισμένων τμημάτων της «Αριστεράς» για τον εκδημοκρατισμό της κοινωνίας των πολιτών δεν έχουν καμιά πιθανότητα επιτυχίας. Διότι, η διεθνοποίηση της οικονομίας της αγοράς ακολουθείται αναπόφευκτα από τη διεθνοποίηση της κοινωνίας των πολιτών. Με άλλα λόγια, ο ανταγωνισμός επιβάλλει την επικράτηση του τύπου κοινωνίας πολιτών με τους σχετικά λιγότερους κοινωνικούς ελέγχους πάνω στις αγορές σε σχέση με την προστασία της εργατικής δύναμης και του περιβάλλοντος.

Η διέξοδος δεν θα μπορούσε να είναι άλλη από τη δημιουργία ενός

550. Χ. Γιανναρά, *Καθημερινή*, 2/8/98.

551. Βλ., για παράδειγμα, *Άρδην*, Δεκ. 1997 και Ιούν.-Σεπτ. 1998.

νέου είδους πολιτικής, όπως είδαμε στο τρίτο κεφάλαιο, που θα βασιζόταν σε δομές και διαδικασίες που εξασφαλίζουν την Περιεκτική Δημοκρατία, δηλ. την άμεση, πολιτική και οικονομική, κοινωνική και οικολογική δημοκρατία. Και αυτό, διότι το μεγάλο πρόβλημα σήμερα που έχει οδηγήσει στη γενικευμένη οικονομική, οικολογική, πολιτική και κοινωνική κρίση είναι η συγκέντρωση εξουσίας σε όλα τα επίπεδα στα χέρια διαφόρων ελίτ που διαφεντεύουν τις τύχες όλων μας. Βήματα στην κατεύθυνση αυτή θα μπορούσαν να είναι, όπως είχα αναφέρει παλιότερα,⁵⁵² η σταδιακή «δημοτικοποίηση» της παραγωγής στη θέση της σημερινής ιδιωτικοποιημένης παραγωγής, η δημιουργία τοπικής οικονομικής αυτοδυναμίας στη θέση της σημερινής εξάρτησης από εξωγενή κέντρα δημιουργίας απασχόλησης και εισοδημάτων, η βαθμιαία δημιουργία ενός δημοκρατικά ελεγχόμενου καταμερισμού εργασίας σε επίπεδο συνομοσπονδιών δήμων και, τέλος, η σταδιακή μεταφορά του φορολογικού βάρους από το κέντρο στο τοπικό επίπεδο με την παράλληλη εξουσιοδότηση των δημοτικών συνελεύσεων να αποφασίζουν τόσο το ύψος και κατανομή των φόρων όσο και τη διάθεση των εσόδων.

Φυσικά, τα προγράμματα των συνδυασμών στις εκάστοτε δημοτικές εκλογές δεν έχουν καμία σχέση με παρόμοια αιτήματα. Και δεν αναφέρομαι μόνο στα προγράμματα των τοποτηρητών των κομμάτων εξουσίας αλλά ακόμη και στα μετωπικά «προγράμματα-σούπα» των υπόλοιπων κομμάτων της αντιπολίτευσης που ανθίζουν ιδιαίτερα στους μεγάλους δήμους της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Ούτε βέβαια εμπνέει καμία εμπιστοσύνη η πλαισίωση των μετωπικών συνδυασμών από διάφορους «επώνυμους» διανοούμενους και οικολόγους που δεν τολμούν να κατεβούν αυτόνομα στις εκλογές με ένα ριζοσπαστικό Πράσινο πρόγραμμα, αλλά προτιμούν τη σιγουριά της μετωπικής «σούπας» κ.λπ. Όλοι αυτοί, ακόμη και εάν ήθελαν, σίγουρα δεν θα μπορούσαν να κάνουν καμία ουσιαστική παρέμβαση στα δεδομένα θεσμικά πλαίσια και στις δεδομένες παραμέτρους που δεν διανοούνται να αμφισβητήσουν. Οι ίδιες άλλωστε

552. Βλ. *Ελευθεροτυπία*, 11/10/97 και Τ. Φωτόπουλος, *Περιεκτική Δημοκρατία*, ό.π.

οι γενικολογίες των μετωπικών συνδυασμών για την πάλη κατά της νεοφιλελεύθερης συναίνεσης αποτελούν, στην καλύτερη περίπτωση, ευχολόγια. Διότι είναι πια φανερό πόσο ουτοπική είναι κάθε ιδέα ότι η σημερινή νεοφιλελεύθερη διεθνοποιημένη οικονομία της αγοράς μπορεί να ανατραπεί χωρίς σαφή συνείδηση της ανάγκης συστημικής αλλαγής. Δηλαδή, της ανάγκης δημιουργίας των θεσμικών προϋποθέσεων για την ανατροπή των σημερινών δομών συγκέντρωσης εξουσίας. Οι διεθνοποιημένες αγορές έχουν εξασφαλίσει το αποτέλεσμα αυτό καθώς και τη δυνατότητα να πνίγεται εν τη γενέσει της οποιαδήποτε απόπειρα για αποτελεσματική πολιτική που θα περιόριζε τις δυνάμεις της αγοράς και θα προστάτευε πραγματικά την εργασία και το περιβάλλον.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση στη διεθνοποιημένη ελληνική οικονομία

Το ελληνικό τοπίο των δημοτικών εκλογών όμως άλλαξε ριζικά με την ψήφιση από τους επαγγελματίες πολιτικούς του νόμου με τη συμβολική ονομασία «Καποδίστριας» για χάρη δήθεν του «εκσυγχρονισμού» της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Και αυτό, παρά τη σημαντική λαϊκή αντίδραση κατά της νέας συγκέντρωσης εξουσίας που επιχειρεί η νέα νομοθεσία. Όμως τι ακριβώς αντιπροσωπεύει ο «Καποδίστριας» και πώς θα μπορούσαμε να δούμε μια πραγματική αποκέντρωση στο τοπικό επίπεδο;

Κατά τη γνώμη μου, ο «Καποδίστριας» αποτελεί τη θεσμοποίηση της σημερινής εξαρτημένης αποκέντρωσης που παραγματοποιείται στο πλαίσιο της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης.⁵⁵³ Και είναι εξαρτημένη η νεοφιλελεύθερη αποκέντρωση, διότι δεν οδηγεί στη δημιουργία αυτοδύναμων τοπικών πολιτικών και οικονομικών μονάδων, αλλά αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα:

- πρώτον, της σημερινής διαδικασίας συγκέντρωσης οικονομικής δύναμης στα χέρια, κυρίως πολυεθνικών επιχειρήσεων. Στο πλαί-

553. Για παραπέρα ανάλυση, βλ. Τ. Φωτόπουλος, *Η νέα διεθνής τάξη και η Ελλάδα*, ό.π., κεφ. 13.

σιο αυτό, η νεοφιλελεύθερη εξαρτημένη αποκέντρωση συνεπάγεται επίσης την ανάθεση στην ιδιωτική πρωτοβουλία υπηρεσιών που προηγούμενα παρέχονταν από το κράτος ή τους δήμους - πράγμα που διευκολύνει η διοικητική συγκέντρωση που επιβάλλει ο «Καποδίστριας», και

- δεύτερον, της παράλληλης συγκέντρωσης πολιτικής δύναμης στα χέρια των επαγγελματιών πολιτικών πρωταρχικά στο υπερεθνικό επίπεδο (ήδη από το 1997 το 50% της νομοθεσίας των κρατών της ΕΕ αποφασιζόταν στις Βρυξέλλες και από τότε το ποσοστό αυτό έχει αυξηθεί σημαντικά⁵⁵⁴) και δευτερευόντως στο εθνικό ή τοπικό επίπεδο, όπου οι επαγγελματίες πολιτικοί των νέων υπερδήμων θα συμπληρώνουν αυτούς του κέντρου.

Είναι επομένως φανερό ότι ο πραγματικός στόχος του «Καποδίστρια» είναι ο νεοφιλελεύθερος «εκσυγχρονισμός» της Τοπικής Αυτοδιοίκησης ο οποίος δεν έχει καμιά σχέση ούτε με την αποκέντρωση αλλά ούτε και με την οικονομική ανάπτυξη της υπαίθρου ή, πολύ περισσότερο, με τη βελτίωση της ποιότητας ζωής όσων έχουν απομείνει σε αυτήν. Και αυτό, διότι η μεταπολεμική οικονομική καταβαράθρωση δεν είναι θέμα έλλειψης πιο «αποτελεσματικών» διοικητικών μηχανισμών, όπως υποθέτει η κυβέρνηση και οι εκσυγχρονιστές «διανοούμενοι-κομισάριοι» που τη στηρίζουν, αλλά θέμα στρεβλής οικονομικής ανάπτυξης.⁵⁵⁵ Διότι βέβαια η ερήμωση της υπαίθρου οφείλεται αποκλειστικά στο μεταπολεμικό μοντέλο ανάπτυξης, που εφάρμοσε η οικονομική και πολιτική ελίτ, το οποίο στηριζόταν στην οικοδομική δραστηριότητα, τις ξένες επενδύσεις, τη μετανάστευση, τον τουρισμό και τη ναυτιλία και τελευταία στις μεταβιβάσεις από την ΕΟΚ. Το αποτέλεσμα ήταν ότι στην Ελλάδα δεν δημιουργήθηκε ποτέ μια υγιής παραγωγική δομή, όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο. Ο νεοφιλελεύθερος εκσυγχρονισμός επομένως που επιδιώκει ο «Καποδίστριας» απλώς μπορεί να οδηγήσει σε κάποια αποτελε-

554. M. Leonard, *Politics Without Frontiers*, Demos, 1997.

555. Για παραπέρα ανάλυση, βλ. Τ. Φωτόπουλος, *Η νεοφιλελεύθερη συναίνεση και η κρίση της οικονομικής ανάπτυξης*, ό.π., κεφ. 7-8.

σματικότερη απορρόφηση των σχετικών κονδυλίων της ΕΕ και, αντίστοιχα, σε μερικά έργα υποδομής, αλλά οπωσδήποτε όχι στην οικονομική ανάπτυξη της υπαίθρου η οποία, στο πλαίσιο ιδιαίτερα της GATT και της νέας ΚΑΠ είναι καταδικασμένη.

Ένας επιπρόσθετος στόχος του Καποδίστρια είναι η παραπέρα ενίσχυση της αντιπροσωπευτικής σε βάρος της άμεσης δημοκρατίας. Έτσι οι αποφάσεις που αφορούν τη ζωή της κοινότητας δεν θα παίρνονται πια από το τοπικό συμβούλιο της κοινότητας, κάτω από την άμεση επιρροή των άτυπων συνελεύσεων του καφενείου του χωριού, αλλά από ένα μακρινό δημοτικό συμβούλιο όπου το χωριό θ' αντιπροσωπεύεται με ένα δημοτικό σύμβουλο ή δημαρχιακό πάρεδρο. Δεδομένου μάλιστα ότι, όπως φαίνεται, οι αναγκαστικές συνενώσεις είναι, συνήθως, συνενώσεις μικρών κοινοτήτων με κάποιο μεγάλο δήμο της περιοχής, αυτό σημαίνει παραπέρα ενίσχυση των ιεραρχικών δομών στο τοπικό επίπεδο, εφόσον τα σχετικά αυτόνομα κοινοτικά όργανα μετατρέπονται τώρα σε μειονότητες του ενός, σε ευρύτερα δημοτικά όργανα, όπου τη μειοψηφία θα έχουν οι σύμβουλοι του μεγάλου δήμου. Πράγμα που με τη σειρά του σημαίνει θεσμοποίηση και «ορθολογικοποίηση» των σημερινών άτυπων δομών εξουσίας, όπου το «μεγάλο ψάρι τρώει το μικρό», στην προσέλκυση δημοσίων κονδυλίων για αναπτυξιακά έργα κ.λπ. Έτσι, αντί τα τοπικά συμβούλια να είναι οι πυρήνες μιας τοπικής δημοκρατίας από όπου ξεκινούν οι αποφάσεις, στην πραγματικότητα, δεν θα είναι παρά οι τοπικές οργανώσεις-σφραγίδα των νέων υπερδήμων, που με τη σειρά τους θα επισφραγίζουν τις αποφάσεις του κεντρικού κρατικού οργανισμού. Παράλληλα, στους νέους υπερδήμους δημιουργείται ένα νέο ενδάμεσο δίκτυο τοπικών επαγγελματιών πολιτικών το οποίο, σε στενή συνεργασία με τους επαγγελματίες πολιτικούς του κέντρου, θα μονοπωλεί την τοπική πολιτική εξουσία.

Ο τρόπος με τον οποίο εισήχθη το αντιδημοκρατικό αυτό νομοσχέδιο είναι χαρακτηριστικός και ενδεικτικός των πραγματικών προθέσεων των εισηγητών του. Οι επαγγελματίες πολιτικοί του κέντρου, που παριστάνουν τους σοσιαλιστές και τους «δημοκράτες», ούτε καν διανοήθηκαν να ρωτήσουν τους ίδιους τους «υπηκόους τους», π.χ. με δημοψηφίσματα, αν συμφωνούν με την αφαίρεση κάθε υπολειμμάτων τοπικής δημο-

κρατικής εξουσίας. Και αυτό, με βάση τα «βαρύγδουπα» επιχειρήματα της κυβέρνησης σχετικά με τα «προβλήματα» που δημιουργεί το θέμα του ποιοι θα νομιμοποιούνταν να ψηφίσουν αλλά και της πιθανής «παραπληροφόρησης» του καφενείου.⁵⁵⁶ Όμως η απλή επίκληση των επιχειρημάτων αυτών αποτελεί προσβολή της νοημοσύνης του μέσου πολίτη. Διότι, λίγοι θα αμφισβητούσαν ότι οι μόνοι που θα έπρεπε να συμμετέχουν σε παρόμοια δημοψηφίσματα είναι ο πραγματικός πληθυσμός του κάθε χωριού που βιώνει καθημερινά τα προβλήματα του τόπου του και όχι βέβαια (όπως δήθεν διερωτάται ο αρμόδιος υπουργός) ο «απογραφικός» ή εκλογικός πληθυσμός. Ακόμη, μόνο ως ανέκδοτο θα μπορούσε να εκληφθεί ο φόβος της κυβέρνησης για την παραπληροφόρηση «του καφενείου», τη στιγμή που η ίδια διαθέτει στα χέρια της τη μεγαλύτερη δυνατή πηγή παραπληροφόρησης, την τηλεόραση, που εισέρχεται όχι μόνο στα καφενεία αλλά ακόμη και στις κρεβατοκάμαρες των «υπηκόων» της.

Όμως, σημαίνουν όλα αυτά ότι η συνένωση των σημερινών κατάσπαρτων και μη βιώσιμων κοινοτήτων είναι άσκοπη; Φυσικά όχι, εφόσον η οικονομική ιδιαίτερα βιωσιμότητα μιας αυτοδύναμης τοπικής μονάδας σίγουρα είναι θέμα και μεγέθους⁵⁵⁷ ενώ είναι δεδομένο ότι ο κατακερματισμός σε μικρές κοινότητες δεν επιτρέπει τη βιωσιμότητα υποδομών στην εκπαίδευση, στην υγεία και τις κοινωνικές υπηρεσίες γενικότερα. Αλλά για να είχε νόημα η συνένωση των κοινοτήτων θα έπρεπε πρώτον να ήταν εκούσια και όχι αναγκαστική. Δεύτερον, ο στόχος μιας παρόμοιας εναλλακτικής αποκέντρωσης πρέπει να είναι η αυτοδυναμία, πράγμα που απαιτεί τη θεμελίωση της στην οριζόντια αλληλεξάρτηση οικονομικά και πολιτικά αυτοδυνάμων δήμων και κοινοτήτων, που θα συνομοσπονδούσαν τις τοπικές άμεσες και οικονομικές δημοκρατίες σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο.⁵⁵⁸ Βήματα στην κατεύθυνση αυτή θα μπορούσαν να είναι:

556. Βλ. τις δηλώσεις του υφυπουργού Εσωτερικών, *Ελευθεροτυπία*, 23/9/97.

557. Βλ. Τ. Fotopoulos, *Towards An Inclusive Democracy*, ό.π., κεφ. 6.

558. Ό.π.

- η σταδιακή «δημοτικοποίηση» της παραγωγής στη θέση της σημερινής ιδιωτικοποιημένης παραγωγής η οποία επιβάλλει ένα οικονομικό δαρβινισμό όπου ο ισχυρότερος επιβιώνει σε βάρος του ασθενέστερου
- η δημιουργία τοπικής οικονομικής αυτοδυναμίας στη θέση της σημερινής εξάρτησης από εξωγενή κέντρα δημιουργίας απασχόλησης και εισοδημάτων, η οποία αναπόφευκτα οδηγεί στην ανεργία και την ανασφάλεια
- η βαθμιαία δημιουργία ενός δημοκρατικά ελεγχόμενου καταμερισμού σε επίπεδο συνομοσπονδιών δήμων και κοινοτήτων που θα απέτρεπε τη δημιουργία των τεράστιων ανισοτήτων μεταξύ πλούσιων και φτωχών σε παραγωγικούς πόρους περιοχών, την οποία δημιουργεί ο σημερινός καταμερισμός μέσω της οικονομίας της αγοράς και, τέλος,
- η σταδιακή μεταφορά του φορολογικού βάρους από το κέντρο στο τοπικό επίπεδο με την παράλληλη εξουσιοδότηση των δημοτικών και κοινοτικών συνελεύσεων να αποφασίσουν τόσο το ύψος και την κατανομή των φόρων όσο και τη διάθεση των εσόδων

Μέσα από μια διαδικασία σαν την παραπάνω θα μπορούσε να επιτευχθεί ο θεμελιακός στόχος της επανένωσης κοινωνίας και οικονομίας και της επανενσωμάτωσης Ανθρώπου και Φύσης, καθώς και η δημιουργία των προϋποθέσεων για μια Περιεκτική Δημοκρατία στη θέση της σημερινής «δημοκρατίας» των πολιτικών και οικονομικών ελίτ.

Η πολιτική ομογενοποίηση μέσα στην ONE

«Δεν έχει σημασία τι ψηφίζεις.

Οι κερδισμένοι είναι πάντα οι πολιτικοί»

(αγγλοσαξονικό γνωμικό)

Οι εκλογές του 2000, όπως και όλες οι προηγούμενες, χαρακτηρίστηκαν «κρίσιμες», καμπή για την Ιστορία κ.λπ. Φυσικά, τίποτα από όλα αυτά δεν συνέβαινε. Το εκλογικό σώμα ουσιαστικά κλήθηκε να επικυρώσει βα-

σικές επιλογές που ήδη είχαν γίνει για λογαριασμό του από τις πολιτικές και οικονομικές ελίτ. Πράγμα βέβαια ούτε καινούργιο, ούτε ιδιαίτερο για την Ελλάδα. Η συγκεκριμένη μάλιστα επιλογή αυτών των εκλογών, η είσοδος της χώρας στην ΟΝΕ, που καθορίζει σημαντικά το είδος επιλογών που έχει η πολιτική ελίτ μας, είχε γίνει από καιρό, χωρίς βέβαια να διανοηθεί κανένας να ερωτήσει το εκλογικό σώμα, έστω και για τους τύπους. Όλα τα κοινοβουλευτικά κόμματα (εκτός ΚΚΕ) έχουν ταχθεί βασικά υπέρ της ΕΕ και της ΟΝΕ. Αυτό σημαίνει ότι έχουν δεχτεί τις βασικές επιλογές της ελίτ μας τόσο για το παρελθόν, όσο και για το μέλλον. Και αυτό, διότι τα περιθώρια που έχει ένα κόμμα, μέσα στην ΕΕ της διεθνοποιημένης οικονομίας της αγοράς, να ασκήσει, εάν έλθει στην εξουσία, μια «διαφορετική» πολιτική είναι μηδαμινά, όπως ανακάλυψαν και τα ισχυρότερα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα της Ευρώπης (Βρετανία, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία κ.λπ.). Έτσι, όσον αφορά το παρελθόν, τα κόμματα εξουσίας της χώρας μας έχουν ουσιαστικά δεχτεί την αποδιάρθρωση της παραγωγικής δομής που είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, δηλαδή την καθίζηση των μισών μεταποιητικών κλάδων, τη στασιμότητα της γεωργίας και την αναπόφευκτη συνακόλουθη διόγκωση της ανεργίας, που σύμφωνα με την τελευταία Έκθεση του ΟΟΣΑ όχι μόνο έχει φθάσει σε πρωτοφανή επίπεδα αλλά και αναμένεται στα επόμενα χρόνια να μείνει σε επίπεδα πάνω από 10%, πράγμα που μας βάζει στην κορυφή της ανεργίας μαζί με την Ισπανία. Συγχρόνως, το εμπορικό ισοζύγιο, που αποτελεί τον καθρέφτη της παραγωγής μιας χώρας, είναι το χειρότερο στην ΕΕ και, όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο τα τελευταία χρόνια επιδεινώνεται δραματικά. Και όλα αυτά, παρά την «ανάπτυξη» που διαφημίζει η κυβερνώσα ελίτ προς εξαπάτηση των λαϊκών στρωμάτων που, κυρίως, πληρώνουν την τιμή της. Μια «ανάπτυξη» που σημαίνει ότι οι νέοι μας καταδικάζονται ή στην ανεργία ή, αν πάρουν κάποιο πτυχίο, στις χαμηλότερες αμοιβές σε όλη την ΕΕ.⁵⁵⁹

Όσον αφορά το μέλλον, δεδομένης της αδυναμίας άσκησης ανεξάρτητης οικονομικής πολιτικής στο νομισματικό τομέα (όπου οι αποφάσεις

559. *Το Βήμα της Κυριακής*, 27/2/2000.

τώρα παίρνονται από την ευρωπαϊκή τράπεζα) και στο δημοσιονομικό τομέα (λόγω της ανάγκης ελαχιστοποίησης των ελλειμμάτων που επιβάλλει η ΟΝΕ), οι διαφορές που επαγγέλλονται τα κόμματα εξουσίας αφορούν λεπτομέρειες και όχι την ουσία. Πέρα λοιπόν από τους σίγουρα ωφελημένους από τις εκλογές, δηλαδή τους επαγγελματίες πολιτικούς που (με το αζημίωτο) καταλαμβάνουν την εξουσία, τι άλλη σημασία μπορεί να έχουν τα αποτελέσματά τους;

Ας δούμε τις διαφορές μεταξύ των κοινοβουλευτικών κομμάτων πιο συγκεκριμένα. Το κυβερνών κόμμα, μετά από μακρόχρονη κατοχή της εξουσίας, κοντεύει να γίνει σαν το «Θεσμικό Επαναστατικό κόμμα» του Μεξικού των απογόνων του Ζαπάτα που κυβερνούσε μέχρι πριν από λίγο τη χώρα για 70 χρόνια, έχοντας προδώσει στην πορεία κάθε ιδανικό της Μεξικάνικης Επανάστασης και δημιουργήσει ένα ευρύτατο κύκλωμα πολιτικής μασονίας. Αντίστοιχα το ΠΑΣΟΚ, έχοντας απεμπολήσει κάθε όραμα για το οποίο πρωτοεκλέχτηκε το 1981, έχει δημιουργήσει πανίσχυρους κύκλους συμφερόντων γύρω του, όχι μόνο στον οικονομικό τομέα αλλά και μεταξύ των διανοούμενων, καλλιτεχνών κ.λπ. (οι οποίοι αντιλαμβάνονται ότι κάθε δυνατότητα κοινωνικής προβολής τους περνά αναγκαστικά μέσα από το θεσμικό αυτό κόμμα), που διευκολύνουν τη διαίωσιση της παραμονής του στην εξουσία. Παράλληλα, η κομματική του βάση αναπόφευκτα συγκεντρώνει όλο και περισσότερο αυτούς που βλέπουν τη συμμετοχή στην πολιτική ως μέσο για την ικανοποίηση των ατομικών συμφερόντων τους και όχι ως μέσο για την υποστήριξη διαφορετικών πολιτικών στόχων/οραμάτων. Πράγμα βέβαια στο οποίο βοηθά αποφασιστικά και το γεγονός ότι δεν υπάρχουν στη σημερινή εποχή της νεοφιλελεύθερης διεθνοποίησης οποιεσδήποτε σημαντικές διαφορές μεταξύ των νεοφιλελεύθερων μέσα στη ΝΔ και των σοσιαφιλελεύθερων του ΠΑΣΟΚ. Η επανεκλογή επομένως του ΠΑΣΟΚ σημαίνει την παραπέρα ενίσχυση των διαδικασιών αυτών και την ακόμη μεγαλύτερη συγκέντρωση πολιτικής εξουσίας στα χέρια μιας φούχτας επαγγελματιών πολιτικών οι οποίοι στο μέλλον δεν θα αισθάνονται καν την ανάγκη να δικαιολογούνται για πολιτικές όπως η ουσιαστική παράδοση του Οτσαλάν στους δήμιους του, η άμεση συμμετοχή στο έγκλημα κατά του γιουγκοσλαβικού λαού και, το κυριότερο, η με κάθε τρόπο συντριβή κάθε λαϊκού κινήμα-

τος εναντίον της σοσιαφιλελεύθερης πολιτικής του, που η ΟΝΕ θα κάνει ακόμη πιο σκληρή. Όσον αφορά τη ΝΔ, παρά τους λαϊκισμούς και τα δημαγωγικά συνθήματα της ηγεσίας στα οποία όλο και περισσότερο την οδηγεί η μακρόχρονη απουσία από την εξουσία, η πολιτική που θα ακολουθούσε το κόμμα αυτό στην εξουσία θα ήταν βασικά η ίδια με αυτή του ΠΑΣΟΚ, με δεδομένες τις παραμέτρους της ΟΝΕ. Η μόνη επομένως θετική συνέπεια από την εκλογή της ΝΔ θα ήταν η πιθανότητα αποπαγίδευσης λαϊκών στρωμάτων από τη νεοφιλελεύθερη συναίνεση στην οποία τα παγιδεύει σήμερα το δήθεν «σοσιαλιστικό» κυβερνών κόμμα -πράγμα που αποτελεί και ένα βασικό λόγο για τον οποίο σύσσωμη σχεδόν η οικονομική ελίτ υποστήριζε το ΠΑΣΟΚ έναντι της ΝΔ.

Τα παραπάνω ισχύουν κατ' αρχήν και για τα μικρότερα κόμματα που δεν αμφισβητούν την ΕΕ/ΟΝΕ: το ΔΗΚΚΙ και το Συνασπισμό με τις... οικολογικές τσόντες του. Οι δυνάμεις της «Αριστεράς και της Οικολογίας», ακόμα και εάν έπαιρναν την εξουσία, δεν θα υπήρχε περίπτωση να έπαιρναν ριζικά μέτρα για την προστασία της εργασίας και του περιβάλλοντος, (όπως δεν πήραν οι αντίστοιχες «προοδευτικές» δυνάμεις στην εξουσία στην ΕΕ), διότι τέτοια μέτρα αναπόφευκτα θα μείωναν την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα έναντι των άλλων μπλοκ, στην οποία στηρίζεται η δυναμική του όλου συστήματος. Σε μια χώρα μάλιστα με την οικονομική δομή της Ελλάδας, οι στόχοι που επαγγέλλονται τα κόμματα αυτά είναι εντελώς ασύμβατοι με τα μέσα που προβλέπονται από τις συνθήκες Μάαστριχτ και Άμστερνταμ. Πράγμα που σημαίνει ότι τα κόμματα αυτά θα υποχρεώνονταν στις ίδιες πολιτικές (παραπέρα ιδιωτικοποιήσεις και «ελαστικοποίηση» της αγοράς εργασίας, καθήλωση των μισθών και συντάξεων για χάρη της «διατηρησιμότητας» της ονομαστικής σύγκλισης κ.λπ.) στις οποίες θα υποχρεωθεί και το ΠΑΣΟΚ ή η ΝΔ.

Τέλος, το ΚΚΕ είναι το μόνο κοινοβουλευτικό κόμμα που θα μπορούσε να προβάλλει μια πραγματικά εναλλακτική πολιτική, δεδομένης της από μέρους του απόρριψης (σε αντίθεση με τα άλλα κόμματα), της Νέας Τάξης, όπως αυτή εκφράζεται στο οικονομικό πεδίο με την ΕΕ και την ΟΝΕ και στο πολιτικό με το νέο ΝΑΤΟ. Ιδιαίτερα μάλιστα αν τόνιζε το «συστημικό» χαρακτήρα της Νέας Τάξης. Όμως το κόμμα αυτό απεμπολεί τη δυνατότητα να παίξει έναν τέτοιο ρόλο και επιλέγει την ψηφοθηρική αλ-

λά και αποπροσανατολιστική οδό της σύμπληξης εκλογικών συνεργασιών με τυχοδιωκτικά στοιχεία της ελληνορθοδοξίας (που προεκλογικά αμφιταλαντεύονταν αν θα ενωθούν με τους νεοεθνικιστές της ΝΔ ή θα βρουν στέγη στο ΚΚΕ!),⁵⁶⁰ πράγμα που αποπροσανατολίζει πολλαπλά τα λαϊκά στρώματα: Πρώτον, με το να υποβαθμίζει τη σημασία του θανάσιμου κίνδυνου που εκφράζει σήμερα για κάθε προοδευτικό δημοκρατικό κίνημα η παγκόσμια έκρηξη του ανορθολογισμού, που στην Ελλάδα εκφράζεται με την άνθηση της ορθοδοξίας. Δεύτερον, με το να απεμπολεί ουσιαστικά, όταν ενδύεται τον «πατριωτικό» μανδύα, τον ταξικό χαρακτήρα του αγώνα που υποτίθεται διεξάγει κατά των ελίτ. Και τέλος, με το να «νομιμοποιεί από τα αριστερά» τις ανορθολογικές τάσεις που σήμερα, με τη μορφή των ξαναγεννημένων χριστιανών στις ΗΠΑ, το κίνημα Νέας Εποχής κ.λπ., στηρίζουν ουσιαστικά τη Νέα Τάξη.

Το εκλογικό αποτέλεσμα, όπως ήταν αναμενόμενο, έγινε δεκτό με ενθουσιώδεις δηλώσεις των οικονομικών και πολιτικών ελίτ στη χώρα και στο εξωτερικό. Η δήλωση του ΣΕΒ ότι «οι εκλογές επιβεβαίωσαν ότι η συντριπτική πλειονότητα του ελληνικού λαού στηρίζει την ευρωπαϊκή επιλογή της ανοιχτής οικονομίας και του ανταγωνισμού» είναι χαρακτηριστική, διότι συνοψίζει την αιτιατή ευφορία αυτής. Και αυτό, παρά το γεγονός ότι η επιλογή αυτή ουσιαστικά δεν τέθηκε υπό την έγκριση του ελληνικού λαού εφόσον και τα δυο κόμματα εξουσίας, (αλλά και ο ΣΥΝ με τις οικολογικές τσόντες του και το ΔΗΚΚΙ, που επίσης την αποδέχονται), δεν μίλησαν ανοιχτά για αυτή και τις συνέπειές της, ώστε να γίνει ένας ουσιαστικός διάλογος πάνω στο θέμα, αλλά απλώς την έπαιρναν ως δεδομένη. Γι' αυτό, το να χαρακτηρίζεται το εκλογικό αποτέλεσμα ως δικαίωση της ΟΝΕ είναι τουλάχιστον ανακόλουθο.

Είναι δεδομένο ότι οι περισσότεροι ψηφοφόροι που ψήφισαν τα κόμματα αυτά το μόνο που δεν σκέφτονταν όταν έκαναν τη συγκεκριμένη επιλογή τους ήταν οι μακροπρόθεσμες συνέπειες της ΟΝΕ και της ανοιχτής οικονομίας. Όπως πολλές δημοσκοπήσεις έχουν δείξει στο παρελθόν, οι περισσότεροι ψηφοφόροι έχουν αμυδρή ιδέα για το τι σημαίνει η

560. Σ. Γιαννακά, *Το Βήμα της Κυριακής*, 27/2/2000.

ΟΝΕ στη ζωή τους ενώ γενικά η συμμετοχή στην ΕΕ κρίνεται με βάση τις (παροδικές) αυξήσεις στα εισοδήματα που είχαν οι μεταβιβάσεις από τις Βρυξέλλες. Ένας επομένως βασικός λόγος που θα μπορούσε να εξηγήσει αυτή την ανακολουθία, όπου ο λαός φαίνεται να υπερψηφίζει τα κόμματα της ΟΝΕ, είναι το αναμφισβήτητο γεγονός της έλλειψης πληροφόρησης για τις μακροπρόθεσμες συνέπειες της επιλογής των ελίτ. Έτσι, επικρατεί η λογική του ελληνορθόδοξου Καραγκιόζη που συνοψίζεται στο «δος ημίν σήμερον». Σε όλα αυτά συντείνουν αποτελεσματικά τα ΜΜΕ και ιδιαίτερα τα ηλεκτρονικά. Είναι άλλωστε γνωστό ότι σήμερα σε όλες τις δυτικές «δημοκρατίες», με προεξάρχουσα αυτή των ΗΠΑ, εκείνα τα κόμματα και εκείνοι οι υποψήφιοι (δηλαδή εκείνες οι απόψεις) υπερτερούν που συγκεντρώνουν τη μεγαλύτερη προβολή στα ΜΜΕ. Προβολή, που εάν μιν πρόκειται για την υποστήριξη του ενός φορέα «συστημικών απόψεων» έναντι του αλλού (π.χ. του ΠΑΣΟΚ έναντι της ΝΔ) εξαγοράζεται με αδρά ανταλλάγματα, ενώ εάν πρόκειται για την υποστήριξη «συστημικών» έναντι «αντισυστημικών» απόψεων (απόψεων που εναντιώνονται στην οικονομία της αγοράς), παρέχεται αφειδώς και δωρεάν. Τα σχετικά παραδείγματα βρίθουν. Στη Βρετανία, το Εργατικό Κόμμα βρισκόταν για σχεδόν δυο δεκαετίες εκτός εξουσίας, επειδή ερωτοτροπούσε με «ανορθόδοξες» ιδέες κατά του νεοφιλελευθερισμού. Μόλις όμως το κόμμα αυτό ανέληψε και υιοθέτησε το μίγμα του σοσιαλφιλελευθερισμού που ονομάζεται «Ο Τρίτος Δρόμος» κέρδισε τη μαζική στήριξη των ΜΜΕ, την οποία ποτέ δεν διέθετε πριν, και εξελέγη με συντριπτική πλειοψηφία. Αντίστοιχα στην Ελλάδα, το ΠΑΣΟΚ, υιοθετώντας μια παρόμοια εκδοχή του σοσιαλφιλελευθερισμού, κέρδισε την υποστήριξη των κυριότερων δημοσιογραφικών συγκροτημάτων και μετετράπη σε «καθεστωτικό» κόμμα εξουσίας (δεν αναφέρομαι βέβαια στο ρόλο των κρατικών καναλιών που είναι ρόλος διαφημιστικής εταιρείας της εκσυγχρονιστικής προπαγάνδας για την ΟΝΕ γενικά, και του ΠΑΣΟΚικού έργου ειδικότερα).

Όμως, ενώ σε χώρες του Βορρά όπως η Βρετανία υπάρχει μια εγγενής πλειοψηφία για τη στήριξη του νεοφιλελεύθερου/σοσιαλφιλελεύθερου προγράμματος (ιδιωτικοποιήσεις, ανταγωνισμός, πετσόκομμα του κράτους πρόνοιας κ.λπ.) η οποία θεμελιώνεται στην κοινωνία «των δύο τρίτων», στην Ελλάδα υπάρχει μια σημαντική ιδιοτυπία. Στις χώρες του

Βορρά, την κοινωνία των δυο τρίτων απαρτίζουν κυρίως τα μεσαία στρώματα τα οποία απασχολούνται βασικά στον ιδιωτικό τομέα και είναι οι σημαντικότεροι υποστηρικτές του νεοφιλευθερισμού/σοσιαλφιλευθερισμού, ενώ τα θύματά του (άνεργοι, υποαπασχολούμενοι, χαμηλόμισθοι, φτωχοί κ.ά.), βασικά απέχουν από την εκλογική διαδικασία και από καιρού σε καιρό επανδρώνουν τα ξεσπάσματα που παίρνουν τη μορφή μικροεξεγέρσεων ή καταφεύγουν στις ατομικές «λύσεις» των ναρκωτικών και της εγκληματικότητας. Στη χώρα μας, όμως, έχει δημιουργηθεί μια ιδιότυπη κοινωνία των δυο τρίτων η οποία, σε αντίθεση με την αντίστοιχη κοινωνία στις χώρες του Βορρά, απαρτίζεται από τα μικροαστικά στρώματα των σχετικά «βολεμένων», όχι στον υπανάπτυκτο ιδιωτικό μας τομέα, αλλά σε τομείς άμεσα ή έμμεσα εξαρτημένους από το δημόσιο τομέα - που εξακολουθεί να έχει δεσπάζουσα θέση στην οικονομία. Πράγμα που δημιουργεί μια βασική αντίφαση μεταξύ των στόχων των στρωμάτων αυτών και των στόχων των ελίτ που υποστηρίζουν τα κόμματα εξουσίας. Δεν είναι λοιπόν τυχαίο ότι όχι μόνο το ΠΑΣΟΚ εξαπατά άμεσα τα στρώματα αυτά, όταν υποστηρίζει ότι οι παραπέρα ιδιωτικοποιήσεις, η ελαστικοποίηση εργασίας κ.λπ. που θα φέρει η ΟΝΕ δεν θα οδηγήσει πολλούς από αυτούς (αγρότες, εξαρτημένους από το δημόσιο τομέα κ.λπ.) στην ανεργία, τη φτώχεια ή τη συμπίεση των εισοδημάτων τους -πράγμα που θα γίνει ιδιαίτερα φανερό όταν εξαντληθούν προσεχώς τα «πακέτα» της ΕΕ- αλλά ακόμη και η «φιλελεύθερη» ΝΔ συναγωνιζόταν προεκλογικά το ΠΑΣΟΚ σε υποσχέσεις «κρατικιστικών» παροχών !

Στην καθαρή αυτή εξαπάτηση των ψηφοφόρων θα πρέπει να προστεθεί το γεγονός ότι οι εκλογές διεξήχθησαν μέσα σε συνθήκες οικονομικής βίας, όπου η ανεργία θέριζε και δημιουργούσε συναισθήματα ανασφάλειας μεταξύ των εξαρτημένων από το δημόσιο τομέα στρωμάτων, των νέων που αδυνατούν να βρουν δουλειά κ.λπ. Σε μια οικονομία μάλιστα όπου οι πελατειακές σχέσεις είναι ακόμη ρυθμιστικές η οικονομική βία είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική. Και αυτό, για να μην αναφέρουμε τις συνεχείς απαγορεύσεις των απεργιών ως «παράνομων και καταχρηστικών», τη βία κατά των αγροτών και κατά των μαθητών κ.λπ.

Από την άλλη μεριά, τα κόμματα της Αριστεράς δεν παρέχουν μια ρεαλιστική εναλλακτική προοπτική. Όχι διότι, όπως υποστηρίζουν διάφο-

ροι οπαδοί της ρεφορμιστικής Αριστεράς, δεν είναι ενωμένα. Μια «παναριστερά» ετερόκλητων στοιχείων που δηλώνουν «αριστεροί» και συμπεριλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα, από αυτούς που υιοθετούν την οικονομία της αγοράς, ακόμη και την ένταξή μας στην ΕΕ/ΟΝΕ, μέχρι αυτούς που την καταδικάζουν γιατί μολύνει την... ελληνορθοδοξία μας, θα αποτελούσε μια «σούπα» που μόνο ιδεολογική σύγχυση και αποπροσανατολισμό θα προκαλούσε. Η ένωση των δυνάμεων της Αριστεράς και της πραγματικά ριζοσπαστικής οικολογίας (και όχι των οικολογικών τσοντών σε κόμματα της ΟΝΕ) θα είχε νόημα μόνο αν κινούνταν γύρω από ένα εναλλακτικό όραμα κοινωνικής οργάνωσης, πέρα από την οικονομία της αγοράς και το συγκεντρωτικό σχεδιασμό, που θα εξασφάλιζε την πραγματική δημοκρατία, δηλαδή την ισοκατανομή δύναμης (πολιτικής, οικονομικής, κοινωνικής) μεταξύ των πολιτών. Εάν η Αριστερά δεν κατορθώσει να προσφέρει μια τέτοια εναλλακτική προοπτική είναι καταδικασμένη να ψαρεύει στις ψήφους διαμαρτυρίας εκείνων από τα θύματα του νεοφιλελευθερισμού/σοσιαφιλελευθερισμού που θα εξακολουθούν να ασχολούνται με την εκλογική διαδικασία, ενώ οι υπόλοιποι θα καταφεύγουν σε παροδικά ξεσπάσματα. Έτσι, η μεν Αριστερά θα περιθωριοποιείται όλο και περισσότερο, ενώ τα ξεσπάσματα αυτά, εάν δεν αποτελέσουν τμήμα ενός μακροπρόθεσμου πολιτικού προγράμματος και στρατηγικής για «συστημική» αλλαγή, είναι καταδικασμένα να συντρίβονται ή να αφομοιώνονται από τις ελίτ.